

2. Оляндер Л. Василь Слапчук і Волинський текст. *Волинський текст в українській та польській літературах (XIX–XX ст.)*. Луцьк, 2008.

3. Письменник Василь Слапчук, який воював у Афганістані, зустрівся зі студентами – СУСПІЛЬНЕ | ВОЛИНЬ. Головна – СУСПІЛЬНЕ | ВОЛИНЬ. URL: <https://vo.suspilne.media/news/10653>.

4. «Письменником мене зробила війна», – Василь Слапчук | НСПУ. НСПУ | Національна спілка письменників України. Офіційний сайт. URL: <https://nspu.com.ua/novini/pismennikom-mene-zrobila-vijna-vasil-slapchuk/>

5. Слапчук В. Як довго ця війна тривала. Луцьк : Видавничо-редакц. від. Вол. облас. упр. по пресі, 1991. 128 с.

6. Слапчук В. Німа зозуля. Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 1994. 113 с.

7. Слапчук В. Мовчання адресоване мені. Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 1996. 181 с.

8. Слапчук В. Солом'яна стріха Вітчизни. Луцьк : Вол. обласна друк., 2003. 176 с.

9. «Текст – це і є життя» (інтерв'ю з Василем Слапчуком) URL: <https://supraphon.livejournal.com/2870.html>.

Нікітіна Вікторія – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – українська література кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Крупка В. П.

Яна Ільченко

УКРАЇНЬСЬКА НОВЕЛА КІНЦЯ ХХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТ.: МОДИФІКАЦІЇ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ

Літературний процес в Україні межі ХХ – початку ХХІ століть прикметний кардинальними змінами, сміливими експериментами, творчими пошуками нових форм і змісту. Суттєве переосмислення світоглядно-естетичних доміант зумовило жанрово-стильові модифікації в українській прозі. Змін зазнали малі епічні жанри: новели й оповідання, які для багатьох митців стали своєрідними формами творчої реакції на вкрай складні мистецькі й суспільно-політичні події бурхливої перехідної доби. Сучасна мала проза, опинившись на перехресті традиції та новаторства, замінила вектор складними процесами інтеграції та диференціації на стильовому та жанровому рівнях. Його ідейно-естетичні напрямки різноманітні й різнобічні. У ньому співіснують різноманітні художньо-стилістичні напрями – реалізм, сюрреалізм, магічний реалізм, натуралізм, постмодернізм, позначений сучасним прозовим дискурсом.

Багато літературознавців досліджували історичний розвиток новели, її композиційні особливості, вивчали шляхи і методи аналізу малої прози (В. Агеєва, О. Білецький, М. Глобенко, Г. Грабович, Г. Гримич, Т. Гундорова, В. Даниленко, І. Демченко, І. Денисюк, С. Єфремов, Н. Зборовська, Н. Калениченко, О. Логвиненко, Ю. Луцький, Є. Мелетинський, Г. Майфетов, Є. Нахлік, С. Павличко, В. Пахаренко, Н. Пахаренко, С. Пригодій, І. Спатар, В. Фащенко, Ю. Шерех, Н. Шумило, О. Юрчук, Б. Якубський та ін.). Проте, незважаючи на велику кількість творів, присвячених новелам, залишається велика кількість художніх текстів ХХ-ХХІ ст., які не досліджені. Їх динамічність, варіативність, контрастність, множинність авторської та читацької інтерпретації тощо недостатньо підкреслені у творчості літературознавців як формоутворюючого явища сучасного малоукраїнства. Потрібні подальші дослідження естетики постмодерного тестування.

Суттєві зміни історичних і культурних умов зумовили глибоке оновлення й одночасно суперечності розвитку української літератури ХХ ст., генезис літературних жанрів і стилів. У цьому відношенні новела була надзвичайно показовою, зазнавши різноманітних модифікацій, що наближали її до кращих зразків світового модерного мистецтва [7, с. 85].

Поступово розвивався жанр новели, по черзі «проходячи» інтеграцію, більш-менш чітку жанрову індивідуальність, синтез, злиття та інші етапи. Тому ми вважаємо природним у контексті сучасної художньої літератури вивчати не лише «канонічні» новели, а й твори малої прози, які є по суті новими за своїм змістом і формою.

Джерелом сучасної новелістики, як і інших словесно-художніх форм, стала міфологія, синкретичні форми уснопоетичного мистецтва, прадавня авторська творчість.

Сучасна українська новела є наслідком тривалої та складної взаємодії власне фольклорних та книжних джерел (староіндійських, античних, середньовічних), тому малі українські прозові форми спочатку були представлені переважно фольклорно-етнографічним та побутовим оповіданням, запропонованим Г. Квіткою-Основ'яненком.

Наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. жанр новели в українській літературі збагачується психологічними мотивами: з'являється психологічна новела О. Кобилянської, М. Коцюбинського, В. Стефаника, М. Черемшини. Психологізм став одним із факторів жанрового новаторства. Він не тільки вдало формує структуру новели, а й розвиває *новелу акції*. До найцікавіших художніх відкриттів межі століть належала психологічна новела з внутрішнім сюжетом, викладеним у формі суцільного монологу, або «потоків свідомості» («Цвіт яблуні», «Intermezzo» М. Коцюбинського, «Помилка» Лесі Українки, «Перед дверима» Г. Хоткевича), яким здійснюється самоаналіз героя – його думок і почуттів в процесі їх виникнення, плинності й розвитку, в протиборстві тези й антитези.

Впродовж ХХ ст. новела зазнала значного жанрового, змістового і стильового генезису. Її динаміка до теперішнього часу була хвилеподібною: за періодами художніх злетів наступала певна пауза, після якої жанр знову набирав нових модифікацій. Українська новела зазначеного періоду увібрала в себе всі найкращі риси цього жанру в європейській та східній літературах, що зумовило її тематичну і стильову неперевершеність. На сучасному етапі, взявши до уваги здобутки попередніх епох, розвиток української новели триває в руслі основних напрямів у вітчизняній літературі: народницько-традиційного, модерністського, постмодерністського.

Із приходом наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. в українську літературу нового літературно-мистецького напрямку – постмодернізму – набув значної сили процес її оновлення. Зміни в суспільному житті країни, зокрема розпад СРСР, відбилися і в розвитку літератури. Нове покоління митців прагнуло подивитись на навколишню дійсність по-новому, а не під кутом методу «соцреалізму». У літературі почали з'являтися нові теми, зрештою змінився і підхід до творчості.

Переважає більшість епічних жанрових форм сучасної літератури позначена впливом саме постмодерної естетики. Завдяки процесам модифікації усталених жанрових норм, розширення жанрової структури через явища інтеграції та диференціації піддається сумніву традиційна категорія «жанр». Основними ознаками постмодерних художніх форм є жанрово-стильова еkleктика, стилізація, перемешування свідомого й підсвідомого, гра з текстами попередників, деструкція традиційних сюжету, композиції, хронотопу, наративу. Поширеними художніми прийомами є гротеск, іронія і сатира, за допомогою яких сучасні митці намагаються засвідчити своє прагнення подолати радянські комплекси, заявити про своє несприйняття процесів дегуманізації суспільства, знеособлення окремої людини.

Розглядаючи різні форми утворення сюжетної нестійкості в новелі порубіжжя ХІХ-ХХ ст., Т. Бовсунівська

зазначає: «українські письменники тієї доби вимушені були орієнтуватися на відтворення нестійкості переходового часу (часу свого життя) у формах малої прози. Подальший розвиток сюжету прямо залежав від форм сюжетного опанування культурно-історичною нестійкістю доби» [1, с. 9].

Подібне спостерігається і в контексті сучасного літературного процесу, адже нестійкість ідейно-естетичних орієнтирів новітньої доби, мінливість світоглядних і, як наслідок, художніх констант позначаються на жанрових формах. Сучасним митцям притаманна певна розгубленість, депресивні та песимістичні настрої, епатажність, сприйняття буття як гротескного дійства, хиткість і нечіткість художньо-естетичних орієнтирів. Такі тенденції пояснюються кардинальною переоцінкою цінностей, невизначеним ставленням до традиційного та пошуком нового, що часто супроводжується розчаруванням у всіх експериментах і новаціях, усвідомленням, що ніякі світоглядні орієнтири й шляхи пошуку сенсу себе не виправдали. Відчуття вичерпності мистецтва, філософії, історії – характерна ознака світовідчуття багатьох сучасних письменників.

Показовою рисою новітньої української прози є жанрова поліфонія. «У сучасному лінгвістично поінформованому літературознавстві категорія жанру гнучка і не обмежена традиційними поняттями про три роди (епічний, ліричний, драматичний) та їхні під- і підпідкатегорії» [6, с. 175] – зазначає М. Павлишин. Тенденція до руйнування усталених типологічних ознак жанру як типу художньої творчості, процеси жанрової модифікації визначили поліфонізм епічних наративів, репрезентованих у творчості сучасних митців. Так, малі прозові жанри демонструють свої нові можливості у творчості Л. Гарнашинської, Г. Тарасюк, Л. Пономаренко, Л. Таран, Є. Кононенко, В. Даниленка, В. Портяка, О. Жовни та ін. Поряд зі збереженням канонічних ознак, прозові жанри прикметні оновленням власних структурно-

семантичних моделей. Спостерігається процес модифікації жанру через інтеграцію у його структуру елементів інших жанрів, через руйнування традиційних жанрових констант.

Літературознавчий огляд основних існуючих в літературознавстві підходів до жанру «новела» дозволяє зробити припущення про універсальність та багатофункціональність цієї категорії. Новела постає як ідеальна структура, результат відмежування від текстурної конкретики, або як одиниця живого літературного процесу, в якому виражається соціально-історичне, національне, індивідуально авторське. Сучасна новела в українській літературі демонструє надзвичайну чутливість до естетичних втручань, здатність піддаватися різноманітним деформаціям і трансформаціям. Під пером сучасних авторів новела часто виходить за межі, накреслені жанровою матрицею, модернізується, набуває специфічних художніх якостей [3, с. 104].

Нові реалії життя, зокрема широкі міжнародні зв'язки та міжлітературні контакти, досягнення літературознавства та розвиток української літературної критики активізували поширення нових методик текстових інтерпретацій, нове розуміння ролі та значення творчої людини, твору мистецтва і творчого процесу загалом.

Література

1. [Бовсунівська Т. Сюжет як когнітивна детермінанта нестійкості в новелі доби порубіжжя XIV – XX ст. Слово і час. 2009. № 9. С. 3–13.](#)
2. Клочек Г. Поетика і психологія. Київ : Знання, 1990. 48 с.
3. Колінько О. Сучасна новела : константи і трансформації (на матеріалі малої прози українських і російських письменників кінця XX – початку XXI ст.) *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69) № 2 Ч. 2 2019. С. 100–105.

4. Науменко Н. Символіка як стильова домінанта української новелістики кінця ХІХ – початку ХХ ст. Монографія. Київ : НУХТ, 2005. 204 с.
5. Павличко С. Теорія літератури. Київ : Основи, 2002. 679 с.
6. Павлишин М. Чорнобильська тема і проблеми жанру. *Канон та іконостас* : Літературно-критичні статті. Київ : Видавництво «Час». 1997. С. 175–183.
7. Фуко М. Що таке автор? *Слово. Знак. Дискурс* : Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. 2-ге вид., доповнене. Львів : Літопис. 2002. С. 598–613.

Ільченко Яна – здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – українська мала проза кінця ХХ-початку ХХІ століть.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Крупка В. П.

Катерина Кабакова

ОСОБЛИВОСТІ СОНЕТНОГО ЖАНРУ ЕММИ АНДІЄВСЬКОЇ

Емма Андієвська – сучасна українська письменниця, поетеса, художниця, багатогранна творча спадщина якої є яскравою сторінкою вітчизняної культури початку ХХІ століття. Оригінальна і самобутня за структурою і змістом і поезія, і проза мисткині не вписується в жодні канони. Прагнення свободи у житті і творчості є однією із суттєвих рис її світосприймання. Літературно-мистецький доробок письменниці, пронизаний ідеєю національного самоусвідомлення, дедалі частіше стає об'єктом різноаспектних наукових студій. Серед праць, присвячених